

Motion till riksdagen
2007/08:Ub340

av Annelie Enochson (kd)

Trafikundervisning i skolorna

Innehållsförteckning

Förslag till riksdagsbeslut	2
Motivering.....	2
Historik	2
Nuläge.....	3
Läroplanen	4
Skolverkets översyn 2003	4
Regeringsuppdrag till Vägverket 2006.....	5
NTF:s undersökning om trafikfärdigheter	6
Förslag.....	6

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införande av obligatorisk trafikundervisning i skolan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att utforma kunskapsmål för ämnesområdet trafik i skolan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över ansvaret för att lärare i förskola, grundskola och gymnasium får det stöd de behöver när det gäller trafikundervisningen.

Motivering

Riksdagen antog nollvisionen 1997, för tio år sedan. En av grundstenarna i nollvisionen är det delade ansvaret mellan systemutformare och trafikant. I den aktuella diskussionen om orsakerna till varför vi inte nått fram till etappmålet 270 döda år 2007 framhålls flera förklaringar. Till dem hör ett ökat antal trafikanter på våra vägar, men också det faktum att man lagt stort fokus på fysiska och tekniska åtgärder. Åtgärder som fokuserar på trafikantens ansvar att följa trafikreglerna har handlat om övervakning och straff, toleransgränser och bötesbelopp. Dock har få grepp tagits för att påverka trafikanters förutsättningar och vilja att följa de trafikregler som finns och att visa hänsyn i trafiken. Informationskampanjer kopplade till olika åtgärder har varit få och trafikundervisningen i skolan lever på sparlåga. Man har de senaste två åren genomfört vissa förändringar av körkortsutbildningen. Om man inte engagerar trafikanterna själva i utvecklingsarbetet och i att bygga en förståelse för hur viktig trafiksäkerhet är, kommer deras motivation och acceptans successivt att trubbas av och trafiksäkerheten att försämrans. Trafikundervisningen i skolan är avgörande för att grundlägga denna inställning hos trafikanter.

Historik

Trafikundervisningen i skolan har sina rötter i bilismens begynnelse. Redan på 20-talet kom det ut material som var till för att stötta trafikundervisningen. Anledningen till att man då uppmärksammade barnen var att de var i vägen för bilarna och hela undervisningen då gick ut på att barnen skulle lära sig att hålla sig undan. Något ansvar från bilförarens håll antydde aldrig.

Grundsynen att barnen skulle ta sitt ansvar eller lära sig att bete sig rätt har genomsyrat trafikundervisningen fram till modern tid. Det var först under 80-talet man på allvar började ifrågasätta denna syn. Ifrågasättandet grundar sig på Stina Sandels forskning om barns utveckling där hon visade tydligt att man

Fel! Okänt namn på

inte kunde lita på att barn gjorde som man lärde dem, framförallt på grund av deras fysiologiska och psykologiska begränsningar.

De mindre barnen kan inte skilja mellan höger och vänster, bedöma bilars hastigheter eller säkert avgöra varifrån motorljud kommer. De har inte ett bra utvecklat perifert seende och de är kortare än vuxna, vilket gör att de inte upptäcker saker på samma sätt som vuxna. Barns mentala kapacitet är inte färdigutvecklad, vilket bland annat medför att de har svårt att hantera flera tankeprocesser samtidigt. Barn som har lek i tankarna eller kamrater som pockar på uppmärksamhet på andra sidan gatan kan inte klara att göra säkra trafikbedömningar.

Vägverket, tillsammans med bland annat dåvarande Skolöverstyrelsen och Lärarhögskolan i Stockholm, utvecklade då ett nytt koncept, "Forska och lära", som i sammandrag gick ut på att barnen skulle vara aktiva i att undersöka sin skolväg och med hjälp av denna kunskap delta i arbetet med att förbättra sin trafikmiljö. Detta kunde ske genom aktiva undersökningar av utformning, trafikflöde eller genom rollspel, uppsökande av beslutsfattare eller annan direkt påverkan. I stort sett ansågs detta av de flesta vara en mycket positiv strategi som engagerade barn i samhället, utvecklade deras förståelse för trafiken och var ett inslag i demokratiundervisningen. Vägverket och Skolöverstyrelsen avsatte stora resurser på fortbildning runt om i landet och på många håll kom olika "Forska och lära"-projekt igång. Så småningom utvärderades "Forska och lära". Man kom fram till att det hela fungerade bra, men att tillämpningen på trafik kommit bort på de flesta håll. Man konstaterade en överglidning på mer allmänna tillämpningar såsom boendemiljö, närmiljö, demokratiseringsfrågor m.m. En bra pedagogik, men trafik kom bort.

Nuläge

Vägverket har fokuserat på att man inte skall lära barnen att bete sig rätt utan de vuxna skall ta ansvaret för barnens säkerhet. Det innebär att förbättringar av barnens trafikmiljö har varit helt prioriterat. Man kan säga att det har blivit en polarisering mellan två förhållningssätt, dels det traditionella att lära barn att bete sig rätt och att ta sitt ansvar, dels att värna barnen genom att göra deras trafikmiljö säker. Den enda framkomliga vägen nu är att man måste hitta en lagom blandning av dessa. Den oro som finns för en övertro på barnens förmåga måste hanteras genom att dels anpassa utbildningens innehåll till barnens ålder och förutsättningar, dels medvetandegöra lärare och föräldrar om problemet med överskattning.

I en internationell rapport (ROSE 25) sammanställd på uppdrag av EU-kommissionen framgår att de flesta länder som har en tradition av engagemang i trafiksäkerhetsfrågor har en fungerande strategi för trafikundervisning i skolan. Det svenska exemplet där man från nationellt håll släppt trafikundervisningen till fördel för miljöpåverkande arbete väcker förvåning och fungerar snarare som avskräckande exempel än som "best practice". Visserli-

Fel! Okänt namn på

gen ser man positivt på själva idén om att arbeta med trafikmiljöförbättring, men inte som ersättning för trafikundervisning.

Trafikundervisningen har två syften, dels att se till att förbättra barns säkerhet när de är barn, dels att lägga grunden för ett fortsatt liv som trafikant. Att få med barnen från början i att tänka trafiksäkerhet gör att de successivt lär sig att ta ett ökat ansvar med ökad ålder. De kommer också successivt att få en ökad förståelse för att trafiksäkerhet är en viktig del av samhället – något som lägger grunden för en insikt och en acceptans av att vi behöver trafikregler och att vi behöver följa dem i roller som cyklist, mopedist, moförare, cykelhjälm och bilförare.

Den nuvarande polariseringen har lett till att det inte finns någon central nationell ledning för trafikundervisningen. Det har uppstått ett vakuum. Detta har i sin tur inneburit att stora delar av trafikundervisningen i skolan lagts ned. Polisen har dragit sig ur arbetet helt, med undantag för Stockholm och ett fåtal ytterligare orter. Det som görs genomförs på lokala initiativ. NTF har utvecklat ett skolmaterial som sprids genom sina nätverk och det finns andra lovvärda initiativ, bland annat med en stödjande hemsida www.trafikenskolan.nu från kommunerna Malmö, Stockholm och Göteborg.

Läroplanen

Trafik är idag nämnt på ett enda ställe i Lpo 94. Där står under ”Rektors ansvar” (sid 16):

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen. Rektorn ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas samt för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och till målen i skolplanen och den lokala arbetsplanen. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att ...

... ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Sådana kunskapsområden är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger ...

Skolverkets översyn 2003

Debatten har varit intensiv under olika perioder om trafiksäkerhetsarbetet i skolan. Ämnet har berörts vid Tylösandsseminariet och Transportforum i Linköping år efter år. Frågan har diskuterats vid GNS (Gruppen för Nationell Samverkan) vid flertalet möten. Debatten ledde till att den förra regeringen 2003 uppdrog åt Skolverket att se över trafikundervisningen i skolan. Skolverkets rapport från 2004 visar på stora brister. Två procent av grundskolorna anger att kommunen har mål för trafik i skolplanen. I skolornas egna arbetsplaner fanns mål för trafik hos 21 procent av lägre klasser och 8 procent av årskurs 7–9. Många skolor efterlyser stöd för trafikundervisningen. Situation-

en är sämst i högstadiet. Skolverket föreslog som resultat av sin utredning följande:

- ? Regeringen tydliggör i vilken utsträckning kompetensområdet trafik skall anordnas i grundskolan.
- ? Regeringen ger Skolverket i uppdrag att vid en framtida översyn av kursplanerna överväga att arbeta in mål för kunskapsområdet trafik.
- ? Regeringen ger i uppdrag åt Vägverket att marknadsföra befintligt material som stöder skolornas arbete inom kunskapsområdet trafik, eventuellt i samverkan med Myndigheten för skolutveckling.
- ? Regeringen initierar ett utvecklingsprojekt mellan olika berörda myndigheter/organisationer, med uppgift att ta fram stödmaterial för arbete med kunskapsområdet trafik, utöver det material som redan finns att tillgå för skolorna.
- ? Regeringen uppdrar åt lärarutbildningarna att erbjuda kompetensutveckling och fortbildning till lärare inom det ämnesövergripande kunskapsområdet trafik.

Regeringsuppdrag till Vägverket 2006

Efter ytterligare en period där ingenting hänt och debatten varit intensiv uppdrog den förra regeringen åt Vägverket att vidareutveckla stödet till skolans arbete med trafikfrågor. I uppdraget ingår att marknadsföra befintligt stöd och att ta fram en plan för hur stödet kan utvecklas. Uppdraget skall omfatta förskola, grundskola och gymnasium.

I sin rapport från mars 2007 anför man att skolans arbete med trafik bör knytas till lärande om hållbar utveckling. Man anger dock inte vad detta konkret innebär. I rapporten redovisar Vägverket följande avsikter och förslag:

Vägverket avser:

- att initiera och driva en samrådsgrupp med aktörer som är aktiva när det gäller att stödja skolans arbete med trafikfrågor,
- att se över och utveckla myndighetens hemsida och faktamaterial, när det gäller stöd till skolan, i enlighet med lärande för hållbar utveckling,
- att utveckla ett stödmaterial som kan användas i skolans arbete med trafikfrågor. Materialet ska baseras på lärande för hållbar utveckling och samarbete bör ske med Myndigheten för skolutveckling.
- att, i samverkan med Myndigheten för skolutveckling, initiera, stödja och dokumentera lokalt utvecklingsarbete kring trafik och hållbar utveckling.

Dessutom föreslår Vägverket:

- att regeringen ger Skolverket i uppdrag att arbeta in mål för kunskapsområdet trafik i kursplanerna,
- att regeringen ger Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att, i samverkan med Vägverket, sprida information, stödmaterial och goda exempel kring skolors arbete med trafik och hållbar utveckling,
- att regeringen ger Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att, inom ramen för sitt arbete med hållbar utveckling, samverka med Vägverket kring initiering, stöd och dokumentation av lokalt utvecklingsarbete kring trafik och hållbar utveckling.

Fel! Okänt namn på

Sedan rapporten lämnades har ingenting hänt som kan bedömas förbättra den rådande situationen. Det finns en stor risk att vi återigen hamnar i en långbänk med nya utvecklings- och försöksprojekt där ingenting egentligen sker som förbättrar situationen. Istället behövs en kraftfull förändring.

NTF:s undersökning om trafikskolor

Som ett led i NTF:s arbete med att förbättra situationen genomfördes en enkätundersökning bland 11 000 tolvåriga barn. Resultaten visade stora brister i barnens trafikskolor. Här följer några exempel:

- ? 70 procent tror att de ska gå på vägens högra sida om det saknas trottoar.
- ? 43 procent känner inte till att det finns en lag om cykellyse.
- ? Mindre än hälften känner till vad några av våra vanligaste vägmärken betyder.
- ? Bara 36 procent känner till den korrekta innebörden av högerregeln.
- ? Bara 20 procent har diskuterat ämnet trafikskolor mer än fem gånger under hela mellanstadiet.

Förslag

För att situationen skall förbättras behövs tre grundläggande förändringar.

Den första gäller att trafikundervisning blir obligatoriskt i skolan. Den befintliga formuleringen i läroplanen måste därför skärpas. Det är dock inte önskvärt att trafik enbart genomförs som eget ämne med egna lektioner, utan sådana lektioner bör också kompletteras med att trafikfrågor integreras i ordinarie skolämnen.

Den andra förändringen gäller kunskapsmål för skolans arbete med trafik. Läroplanen fungerar som styrdokument för skolans arbete, men innehåller inga mål för arbetsområdet trafik. En viktig första åtgärd är därför att kunskapsmål formuleras för trafik i läroplanen. Om detta görs kommer trafik att få sin berättigade plats i undervisningen och i lärarutbildningen.

Den tredje förändringen gäller vem som har ansvar för stödet till skolan. Idag tar varken Vägverket eller Skolverket ett tillräckligt ansvar för trafikundervisningen i skolan. Det finns en organisation, NTF, som har en organisation som består av 23 länsförbund, 74 medlemsorganisationer samt flera andra viktiga nätverk. De når ut över hela landet och har en tradition att arbeta med barnens trafikskolor och att stödja skolan i sitt arbete för en säkrare trafik. Därför lämpar sig NTF initialt för att ta ett nationellt ansvar för att stödja och samordna trafikundervisningen i skolan.

Stockholm den 1 oktober 2007

Annelie Enochson (kd)